

**Faculteit Letteren**

Pre-University College of Society

Franse Taal en Cultuur

# De kunst van het vertalen

***De dilemma's van de vertaler die trouw wil blijven aan de originele tekst. Hoeveel creativiteit en lef is nodig voor een adequate vertaling?***

Een lessenreeks waarin leerlingen zullen gaan puzzelen met het Frans, in de vertaling van poëzie en hedendaagse songteksten.

Leerlingenwerkblad en bijlagen

Florentine Krijnen MA, Teacher in Residence aan het Radboud Pre-University College of Society,  
Romaanse Talen en Culturen

Radboud Universiteit



# Leerlingenwerkblad

In deze les gaan we kennismaken met het vertalersvak en de uitdagingen en dilemma's waar vertalers tegenaan lopen. We maken onderscheid tussen vertalen van Frans naar Nederlands, en andersom.

## Vertalen van Frans naar Nederlands

### Vorbereiding:

- Vertalen is een vak apart. Er zijn allereerst heel veel verschillende typen 'vertalingen' te onderscheiden. Welke zijn dat, denken jullie?
- Wat zijn in jullie beleving de uitdagingen van het maken van een goede vertaling?
- Wat zijn de mogelijke knelpunten? Kunnen we die (samen) bedenken?
- Wat merk je zelf wanneer je in het Engels, Frans, Duits of Spaans een tekst moeten schrijven, wanneer je uitgaat van de Nederlandse tekst?
- Hoe zou een vertaler te werk gaan? Welke bronnen gebruikt hij/zij? Wat zijn kwaliteiten of wat is kennis die een goede vertaler nodig heeft?
- Wat zou het verschil zijn tussen vertalen van Frans naar Nederlands of van Nederlands naar Frans vanuit het perspectief van de vertaler?

### Theorie:

Wij gaan ons richten op het vertalen van literaire teksten en de uitdagingen die daarbij komen kijken. Je kunt je namelijk voorstellen dat het vertalen van een commerciële tekst met een ander beoogd publiek en een andere doelstelling, heel andere uitgangspunten heeft dan een literaire vertaling.

De literair vertaler heeft kort gezegd als doel trouw te blijven aan oorspronkelijke tekst terwijl de leesbaarheid in de doeltaal (de taal waarnaar hij/zij vertaalt) zo natuurlijk mogelijk is. Met andere woorden: precies overbrengen wat de schrijver bedoeld heeft, zonder dat het in het Nederlands kromme zinnen zijn.

Wat moet een literair vertaler kunnen en waar moet hij rekening mee houden? We noemen enkele punten die onder andere door de Taalunie zijn geformuleerd als zijnde de kwaliteiten van een literair vertaler.

### Opdracht 1:

Een aantal van de zojuist genoemde dilemma's waar vertalers tegenaan lopen, kunnen we illustreren aan de hand van een heel bekend en qua taalgebruik eenvoudig gedicht van Jacques Prévert: *Déjeuner du matin*.

Bekijk **BIJLAGE 1** en lees (samen) het gedicht. Denk daarna kort na over de volgende vragen:

- a) Welke sfeer wordt hier neergezet?
- b) Welk gevoel roept dat op? Door welke zinsneden komt dat?
- c) Wat valt je op aan de vorm?
- d) Herkennen we op het eerste gezicht stijlfiguren?
- e) Wat is opvallend aan de titel?
- f) Wie is de "il"? En wat weten we van de "je"? Wat zou hun relatie zijn?
- g) Wat is de kracht van de herhaling? Waar doet dit je aan denken?

### Dan nu een aantal vertaalkwesties:

- h) hoe behoud je de herhaling en de kracht van “il a mis” wanneer je dit gedicht zou vertalen naar het Nederlands?
- i) De titel is in feite haast een woordspeling; hoe vertaal je die, zodat de kracht behouden blijft?
- j) De sfeer is leeg, eenzaam, je voelt dat de ik-persoon genegeerd wordt, hoe zet je in het Nederlands deze sfeer neer?

### Opdracht 2:

Lees in tweetallen een Nederlandse vertaling van dit gedicht (**BIJLAGE 2**) en beantwoord samen de volgende vragen n.a.v. twee thema's:

- a) **TITEL:** Hoe vind je dat de titel vertaald is? Vind je dat de vertaler trouw is gebleven aan de Franse titel? Waarom wel, waarom niet? Als je de titel zelf zou moeten vertalen, zou je dan ook voor deze vertaling kiezen? Of zou je het anders aanpakken, zo ja, hoe?
- b) **RITME/HERHALING:** In het Franse gedicht zit heel duidelijk de herhaling van “il a mis” en ook bij de overige handelingen, wordt telkens de *passé composé* met de derde persoon mannelijk enkelvoud (“il a”) gebruikt. Deze vertaler heeft ervoor gekozen om dit ritme van herhalingen te hanteren zoals in het Frans. In het Nederlands krijg je daardoor “met het lepeltje - hij heeft geroerd”, wat eigenlijk een beetje tegennatuurlijk aandoet. Wat vind jij van deze keuze? Wat is een mogelijk alternatief?

## Vertalen van Nederlands naar Frans

### Vorbereiding:

We hebben nu gekeken naar een vertaling van Frans naar Nederlands. Wij hebben net dus een vertaling gelezen, in onze moedertaal. Daarom kunnen we ons vrij snel een mening vormen over de ‘nieuwe’ tekst. Het vertalen van Nederlands naar Frans is echt een andere tak van sport. Waarom is dat zo denk je? Denk (samen) na over de volgende vragen:

- Wat zijn de verschillen denk je, tussen het vertalen *vanuit* of *naar* je moedertaal?
- Welke mogelijke moeilijkheden zou je hierbij tegen kunnen komen?
- Waarom denk je dat literair vertalers in principe altijd *naar* hun moedertaal vertalen? Welke redenen kun je hiervoor bedenken?

Hoe complex, maar ook hoe ontzettend uitdagend en leuk het is om een tekst te vertalen en te puzzelen met taal, zullen we ontdekken aan de hand van een aantal Nederlandse bekende liedjes. De bijkomstige moeilijkheid van het vertalen van liedjes, is dat je ook rekening moet houden met het metrum, met andere woorden: met de maat en het aantal lettergrepen. We leggen jullie enkele uitdagingen voor!

Bekijk/beluister **BIJLAGE 3: *Als het avond is* – Suzan & Freek**

### Opdracht 3:

Hoe zou jij de volgende woorden of zinsdelen uit het liedje, van Nederlands naar Frans vertalen?

- 's avonds? (regel 8)
- zeg me dat het goedkomt (regel 12)
- ik kan het niet hebben (regel 15)
- jouw hand in de mijne of is dit te weinig om door te gaan (regel 19)
- ik weet gewoon niet hoe (regel 22)
- soms mis ik je vaak (regel 25)

Bekijk **BIJLAGE 4: *Les soirées comme celle-ci***

### Opdracht 4:

Bekijk/lees nu de vertaling van de titel en van het refrein. De titel "Als het avond is" is in deze vertaling vrij vertaald naar "Les soirées comme celle-ci". Beantwoord de volgende vragen:

- a) Wat betekent de Franse titel letterlijk?
- b) Wat betekent in deze vertaling de zin "Je ne supporte pas les soirées comme celle-ci"?
- c) Wanneer je het Franse refrein bekijkt (regel 6 t/m 13); vind je dan dat de lading van de Nederlandse tekst helemaal overkomt; is er trouw gebleven aan de Nederlandse betekenis? Waarom wel, waarom niet? Gebruik indien nodig/mogelijk een woordenboek.
- d) Zou jij iets anders hebben gedaan, zo ja, wat?

### Opdracht 5:

Bekijk nu de vertalingen van de zes woorden/zinsdelen die je bij opdracht 1 zelf hebt geprobeerd te vertalen. Vergelijk deze met de Franse vertaling uit **BIJLAGE 4**: wat valt je op?

Bekijk/beluister **BIJLAGE 5: *Zoutelande – BLØF & Geike Arneart***

### Opdracht 6:

Zoutelande is een kustdorp in de gemeente Veere in de Nederlandse provincie Zeeland, gelegen op het voormalige eiland Walcheren. Dit lied is heel erg in die Zeeuwse sfeer geschreven en bevat meerdere concrete verwijzingen naar de plek waar het hele liedje om draait. **Markeer alle woorden of zinsdelen die specifiek verwijzen naar deze sfeer en geografische locatie.**

### Opdracht 7:

Welk beeld wordt hier in het Nederlands opgeroepen? Misschien/waarschijnlijk ken je de kustplaats Zoutelande niet; welke associaties roept het in je op? Gebruik bijvoeglijke naamwoorden en woorden uit de songtekst om je mening te onderbouwen.

### Opdracht 8:

Wanneer je dit lied naar het Nederlands vertaalt, is het niet aan te raden “Zoutelande” als zodanig te blijven gebruiken, dat zou dan namelijk helemaal niet matchen met de boodschap van de Franse versie. Er moet dus gezocht worden naar een Frans alternatief dat min of meer hetzelfde gevoel en beeld op zal roepen bij de luisteraar.

Ook is het niet aan te raden “Zoutelande” letterlijk te vertalen naar “Pays salé” o.i.d. want de geografische lading is hier heel belangrijk voor de betekenis. **Stel, jij zou een Frans equivalent voor Zoutelande zou moeten verzinnen, waar denk je dan aan en waarom?** Denk aan een plaats, regio, provincie, etc.

### Bekijk **BIJLAGE 6** (Franse vertaling van Zoutelande)

### Opdracht 9:

Lees de Franse vertaling. Bekijk voornamelijk de dikgedrukte zinnen en vergelijk deze met het Nederlandse origineel. Gebruik indien nodig een woordenboek. Beantwoord de volgende vragen:

- Wat vind je van de keuzes die de vertaler gemaakt heeft? Bijvoorbeeld m.b.t. de geografische verwijzingen?
- Aan welke zinnen kun je zien dat de vertaler het origineel los heeft durven laten? En vind je dat hierin de lading van de oorspronkelijke tekst wel hetzelfde blijft? Waarom wel, waarom niet?
- Waarom kun je zien dat de vertaler een vrouw is?
- Welke werkwoordtijd is “[...] que tu **sois là**”? Wat is het infinitief van dit deze werkwoordsvorm?

### Bekijk/beluister **BIJLAGE 7: Parijs – Kenny B**

### Opdracht 10:

- Je hebt net het liedje Parijs van Kenny B geluisterd. Lees het eerste couplet aandachtig. Er staan twee fouten in het Frans. Welke twee zijn dat?
- De laatste zin van het couplet is “je parle un petit peu français”. Dit is een veelgebruikte uitdrukking in het Frans, die bedoeld wordt in spreektaal of gezongen tekst, als we echter heel kritisch zijn, is het in strijd met een grammaticaregel die je ongetwijfeld al geleerd hebt. Welke regel is dat en hoe zou de zin worden wanneer je die regel toe zou passen?
- Nu is het tijd om zelf te gaan vertalen!** Vertaal de dikgedrukte zinnen in **BIJLAGE 7** van Nederlands naar Frans. Maak gebruik van een woordenboek en een grammaticanaslagwerk waar nodig.
- De ultieme uitdaging:** probeer nu met de karaokeversie van dit lied op YouTube, jouw vertaling te zingen op de melodie. Past jouw tekst binnen de maat? Eventueel kun je de afspeelsnelheid op YouTube aanpassen, zodat het lied langzamer wordt afgespeeld en meezingen eenvoudiger is.  
<https://youtu.be/AdReTftJZK0><sup>1</sup>

### Opdracht 11:

Bekijk nu **BIJLAGE 8**, de vertaling van “Parijs” van Kenny B.

Vergelijk nu jouw eigen vertaling van de dikgedrukte passages met de Franse vertaling in de bijlage. Wat valt je op? Waarin verschillen de gemaakte keuzes van elkaar?

---

<sup>1</sup> Video door ShiningUs, 22 mei 2015.

# Bijlagen

## BIJLAGE 1

*Déjeuner du matin*

Il a mis le café  
Dans la tasse  
Il a mis le lait  
Dans la tasse de café  
Il a mis le sucre  
Dans le café au lait  
Avec la petite cuiller  
Il a tourné  
Il a bu le café au lait  
Et il a reposé la tasse  
Sans me parler  
Il a allumé  
Une cigarette  
Il a fait des ronds  
Avec la fumée  
Il a mis les cendres  
Dans le cendrier  
Sans me parler  
Sans me regarder  
Il s'est levé  
Il a mis  
Son chapeau sur sa tête  
Il a mis  
Son manteau de pluie  
Parce qu'il pleuvait  
Et il est parti  
Sous la pluie  
Sans une parole  
Sans me regarder  
Et moi j'ai pris  
Ma tête dans ma main  
Et j'ai pleuré.

**Jacques Prévert**

Uit: Paroles (1946)

## BIJLAGE 2

### *Het ontbijt*

Hij heeft het kopje  
koffie ingeschonken  
hij heeft de melk  
in de koffie gedaan  
hij heeft de suiker  
in de koffie gedaan  
met het lepeltje  
hij heeft geroerd  
hij heeft de koffie opgedronken  
en het kopje neergezet  
zonder mij iets te zeggen  
hij heeft een  
sigaret opgestoken  
hij heeft kringetjes  
geblazen met de rook  
hij heeft de as  
in de asbak gedaan  
zonder mij aan te spreken  
of aan te kijken  
hij is opgestaan  
hij heeft zijn  
hoed opgezet  
hij heeft zijn  
regenjas aangetrokken  
omdat het regende  
en hij is vertrokken  
in de regen  
zonder een woord  
zonder een blik  
en ik heb mijn hoofd  
in mijn handen genomen  
en gehuild.

**Jacques Prévert**

Uit: *Paroles* (1946)

Vertaald uit het Frans door Leo Mesman, en is -met toestemming van uitgeverij Gallimard-gepubliceerd in de poëziebloemlezing **Aan de laatste roker**, samengesteld door Henny Vrienten, met tekeningen van Peter van Straaten. Uitgegeven door De Harmonie – Amsterdam, november 2014.<sup>5</sup>

---

<sup>5</sup> <https://leomesmangedichten.com/2013/11/05/dejeuner-du-matin-het-ontbijt-jacques-prevert/>

# BIJLAGE 3

## Als het avond is - Suzan & Freek

1. Soms voel ik me slecht, dat je niet zo vaak meer echt praten wil
2. Dan mis ik de tijd dat ik kwaad op je kon zijn, nu is het stil
3. Met het vallen van de nacht
4. Fluister ik nu zacht, hoor je mij misschien?
5. Ik weet gewoon niet hoe
6. Bij alles wat ik doe
7. Ik kan het niet hebben als het avond is
8. Vooral 's avonds mis ik je vaak
9. Je weet dat ik niet luister als je praat als dit
10. En me raakt als dit
11. En dan gaat
- 12. Zeg me dat het goedkomt**
13. Geef me stukjes toekomst
14. Of moet ik je maar laten gaan
15. **Ik kan het niet hebben** als het avond is
16. Ik heb je vaak gemist inderdaad
17. Nu sta je hier weer voor me
18. Ik twijfel geen seconde, voel jij dit ook?
- 19. Jouw hand in de mijne of is dit te weinig om door te gaan?**
20. Bij alles wat je zegt
21. Ik voel niet dat je vecht, is dit klaar misschien?
- 22. Ik weet gewoon niet hoe**
23. Bij alles wat ik doe
24. Ik kan het niet hebben als het avond is
- 25. Vooral 's avonds mis ik je vaak**
26. Je weet dat ik niet luister als je praat als dit
27. En me raakt als dit
28. En dan gaat
29. Zeg me dat het goedkomt
30. Geef me stukjes toekomst
31. Of moet ik je maar laten gaan
32. Ik kan het niet hebben als het avond is
33. Ik heb je vaak gemist inderdaad
34. Ik kan het niet hebben als het avond is
35. Vooral 's avonds mis ik je vaak
36. Ik kan het niet hebben als het avond is
37. Ik heb je vaak gemist inderdaad

Bron: [LyricFind](#)

Songwriters: Arno Krabman / Freek Rikkerink / Leon Palmen / Suzan Stortelder  
Songteksten voor Als Het Avond Is © BMG Rights Management



## BIJLAGE 4

1. Parfois je me sens mauvais, que tu ne veux plus vraiment me parler
2. Alors le temps me manque que je pouvais me fâcher, il n'y a que silence.
3. Lorsque la nuit tombe, je chuchote doucement, est-ce que tu m'entends?
4. Je ne sais pas comment
5. À chaque chose que je fais
  
6. Je ne supporte pas les soirées comme celle-ci
7. Surtout le soir tu me manques souvent
8. Tu sais que je n'écoute pas quand tu parles comme ça
9. Et me touches comme ça et tu pars
10. Dis-moi qu'on va en sortir, des morceaux d'avenir
11. Ou est-ce je dois te lâcher?
12. Je ne supporte pas les soirées comme celle-ci
13. Tu m'as souvent manqué en effet
  
14. Maintenant tu es de retour, je ne doute plus, tu le sens aussi?
15. Ta main dans la mienne, est-ce que cela suffit pour continuer?
16. Tous (ce) que tu me dis, je (ne) sens pas que tu bats, nous sommes finis?
17. Je ne sais pas comment
18. À chaque chose que je fais
  
19. Je ne supporte pas les soirées comme celle-ci
20. Surtout le soir tu me manques souvent
21. Tu sais que je n'écoute pas quand tu parles comme ça
22. Et me touches comme ça et tu pars
23. Dis-moi qu'on va en sortir, des morceaux d'avenir
24. Ou est-ce je dois te lâcher?
25. Je ne supporte pas les soirées comme celle-ci
26. Tu m'as souvent manqué en effet

# BIJLAGE 5

## Zoutelande – BLØF & Geike Arneart

1. Niets is beter dan met jou de kou trotseren
2. Er zijn mensen die naar warme landen emigreren
3. Maar we hebben geen geld in onze koude handen
4. Dus we gaan maar naar je ouders in Zoutelande
5. In Zoutelande
6. En dan zitten we hier in het oude strandhuis
7. Wat je vertelt houdt me nuchter en warm
8. Boven m'n hoofd zie ik de grijze wolken
9. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
10. Wij zitten hier in het gammele strandhuis
11. Maakte me toch al nooit uit waar we waren
12. We verzuipen onszelf in de drank van je vader
13. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
14. Niets is mooier dan met jou het land doorkruisen
15. Op mistroostige plekken je bij me te hebben
16. En te zien dat het goed is, te zien dat we bruisen
17. En met wodka en met bokking
18. Tussen reddingsbanden, oh
19. En dan zitten we hier in het oude strandhuis
20. Wat je vertelt houdt me nuchter en warm
21. Boven m'n hoofd zie ik de grijze wolken
22. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
23. Wij zitten hier in het gammele strandhuis
24. Maakte me toch al nooit uit waar we waren
25. We verzuipen onszelf in de drank van je vader
26. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
27. Ik ben blij dat je hier bent (4 x)
28. En dan zitten we hier in het oude strandhuis
29. Wat je vertelt houdt me nuchter en warm
30. Boven m'n hoofd zie ik de grijze wolken
31. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
32. Ik ben blij dat je hier bent (3 x)
33. Wij zitten hier in het gammele strandhuis
34. Maakte me toch al nooit uit waar we waren
35. We verzuipen onszelf in de drank van je vader
36. Ik ben blij dat je hier bent, blij dat je hier bent
37. In Zoutelande
38. Zoutelande

Writers: Paskal Jakobsen, Peter Slager, Bas Kennis, Norman Bonink, Axel Bosse

Lyrics licensed by [LyricFind](#)

## BIJLAGE 6

### Traduction de “Zoutelande” – “En Normandie”

1. Rien n'est mieux qu'avec toi braver le froid
2. **Il y a des gens qui partent pour des pays chauds**
3. Mais nous n'avons pas un sou dans nos mains froides
4. Donc on part à tes parents **en Normandie**
5. En Normandie
  
6. Et nous sommes ici dans cette cabane
7. **Ce que tu me dis me réchauffe le coeur**
8. Au-dessus de ma tête je vois les nuages gris
9. Je suis contente que tu sois là, contente que tu sois là
10. Et nous sommes ici dans cette cabane
11. **Où on se trouve n'a jamais d'importance**
12. On va se noyer dans l'alcool de ton père
13. Je suis contente que tu sois là, contente que tu sois là
  
14. Rien n'est mieux qu'avec toi traverser le pays
15. **De t'avoir proche dans des endroits mélancoliques**
16. De voir qu'on est bien et **de sentir qu'on vit**
17. Avec **du Neufchâtel, du cidre**
18. Entre des bouées
  
19. Et nous sommes ici dans cette cabane
20. Ce que tu me dis me réchauffe le coeur
21. Au dessus de ma tête je vois les nuages gris
22. Je suis contente que tu sois là, contente que tu sois là
23. Et nous sommes ici dans cette cabane
24. Où on se trouve n'a jamais d'importance
25. On va se noyer dans l'alcool de ton père
26. Je suis contente que tu sois là, contente que tu sois là

## BIJLAGE 7

### “Parijs” – Kenny B

Frisse morgen in Parijs  
Gewoon mijn business  
Ik zie de meest mooie Française op dr bung hoge hakken  
En ik weet niet wat ik zeggen moet  
Ik zeg, 'bonjour mon amour, mademoiselle tu est très belle'  
En zij zegt, 'Je suis Néerlandais, Je parle un petit peu français'

**En ik zei**

**Praat Nederlands met me**

**Even Nederlands met me**

**Mijn gevoel zegt mij dat wij vanavond samen kijken**

**Naar de Champs-Élysées en naar de Notre Dame en naar de Seine**

**En daarna samen op La Tour Eiffel**

**En ik voelde dat het goed zat. Ik zag haar zo verlegen lachen**

**Kan niet geloven dat het echt was, Zij de mijne zijn**

**Ze leek een mix van Doutzen, Edsilia en Anouk**

**Er gebeurde iets met mij**

**Toen zei zij, Je suis Néerlandais, Je parle un petit peu français**

En ik zei

Praat Nederlands met me

Even Nederlands met me

Mijn gevoel zegt mij dat wij vanavond samen kijken

Naar de Champs-Élysées en naar de Notre Dame en naar de Seine

En daarna samen op La Tour Eiffel

En dan nog een woordje Frans

Je t'aime, Je t'aime, Je t'aime

Je t'aime, Je t'aime, Je t'aime

Praat Nederlands met me

Even Nederlands met me

Mijn gevoel zegt mij dat wij vanavond samen kijken

Naar de Champs-Élysées en naar de Notre Dame en naar de Seine

En daarna samen landen op Schiphol

Writers: Kenneth Bron, Joost Jellema, Memru Renjaan

Lyrics © BMG Rights Management, Universal Music Publishing Group

Lyrics licensed by [LyricFind](#)

# BIJLAGE 8

## Kenny B – Paris

Un matin doux à Paris  
Juste mon business  
Je vois la plus belle Française  
Sur Beaubourg, des talons et moi  
Je ne sais pas quoi dire  
Je dis “bonjour mon amour,  
Mademoiselle tu es très belle”  
Et elle dit: Je suis Néerlandaise  
Je parle un petit peu français

**Et je dis**

**Parle néerlandais avec moi  
Juste le néerlandais avec moi  
Mon sens me dit que ce soir on regarde ensemble  
Le Champs-Élysées, la Notre-Dame et la Seine  
Et après ensemble sur la Tour Eiffel (oh oh)**

**Je sentais qu'on était bien  
Elle souriait timidement  
Pouvait pas croire que c'était vrai  
Elle était la mienne  
Elle semblait un mix de plusieurs belles femmes (oh oh oh)  
Quelque chose m'est arrivé**

Et elle dit: Je suis Néerlandaise  
Je parle un petit peu français

Et je dis  
Parle néerlandais avec moi  
Juste le néerlandais avec moi  
Mon sens me dit que ce soir on regarde ensemble  
Le Champs-Élysées, la Notre-Dame et la Seine  
Et après ensemb(le) sur la Tour Eiffel (oh oh)

Je t'aime  
Je t'aime  
Je t'aime...

Praat Nederlands met me  
Even Nederlands met me  
Mijn gevoel zegt mij dat wij vanavond samen kijken  
Naar de Champs-Élysées, naar de Notre Dame en naar de Seine  
En daarna samen landen op Schiphol